

לקט אמרות
 חז"ל, רעיונות,
 עובדות והנהגות
 מגדולי ישראל,
 על מדות טובות
 שצביאות
 לאהבת הזולת,
 הנלמדות
 מפרשת השבוע

ליקוט ועריכה: יצחק בן אהרן
 כל הזכויות שמורות למכון אהבת אמת
 © אסור להעתיק, לצלם ולהדפיס
 בלי רשות בכתב

איש לרעהו

מכון אהבת אמת - המרכז להעמקת ערכי אהבת הזולת ע"ש ר' צבי יהודה דומוביץ ז"ל
 רח' אבן עזרא 2 ירושלים 92424 טל: 02-5671812 פקס: 077-7671812

שבת קודש יא טבת תשע"א שבת - ירושלים 4:02 תלאביב 4:16 חיפה 4:05 מוצ"ש - ירושלים 5:18 תלאביב 5:19 חיפה 5:17 ר"ת 5:55

פרשת ויהי סבר פנים יפות

לקבל כל אדם בסבר פנים יפות - בשמחה ובהארת פנים!

נלמד מהפסוק: "ולבן שינים מחלב" (פרק מט"ב)
 למדו מכאן חז"ל: גדול המלבין שינים לחברו יותר ממשקהו חלב שנאמר "ולבן שינים מחלב" - אל תקרי "ולבן שינים" אלא "ולבון שיניים" (כתובות קיא:). עוד דרשו חז"ל: "לבן שיניים מחלב" - כשהוא צוחק שיניו נראין, כלומר גם טוב לו לאורח הפנים היפות שהאכסנאי עושה לו, מחלב שהוא נותן לו, לפי שהאורח בוש, וירא הוא לאכול כשמראין לו פנים זועפות (תנחומא ישן - בראשית).

איתא במסכת אבות (פ"ג - משנה יב): "והוי מקבל את כל האדם בשמחה" ופירש הרמב"ם: צריך לקבל כל אדם קטן וגדול בן חורין ועבד כל איש ממין האדם בשמחה.

קבלת אדם בסבר פנים יפות יש בזה משום קידוש ה' כמו שכתב הרמב"ם (פ"ה מיסודי התורה): "ויש דברים אחרים שהן בכלל חילול ה' והוא שיעשה אותם אדם גדול בתורה... או שדיבורו אינו בנחת עם הבריות ואינו מקבלן בסבר פנים יפות אלא בעל קטטה וכעס וכיוצא בדברים האלו... וכן אם דקדק החכם על עצמו והיה דיבורו בנחת עם הבריות ודעתו מעורבת עמהם ומקבלם בסבר פנים יפות ונעלב מהם ואינו עולבם... עד שימצאו הכל מקלסין אותו ומתאווים למעשיו הרי זה קידש את ה' ועליו הכתוב אומר "ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר".

"סבר פנים יפות" - הוא החסד הגדול ביותר שניתן להעניק לזולת" - אומר הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצ"ל - זה דבר שלא עולה כסף, ולא לוקח זמן, שהרי הדבר נעשה בדרך אגב, באשר בין כה אני בא במגע עם האנשים. והנדרש מהאדם הוא רק שיכניס איכות במפגש שלו עם האנשים וזאת על ידי תשומת לבו הנובעת בפגושו אותם.

אומרים חז"ל בגמרא (בבא בתרא ט:): "כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים, מתברך באחת עשרה ברכות". טעם הדבר הוא - אומר רבי חיים - מפני שכשנותן צדקה לעני, אין העני מתעשר מהפרוטות הללו, ועדיין נשאר בעניותו. והגם שתהיה זו צדקה הגונה, מכל מקום אינו מקבל מהנותן הון הפודהו מעניותו. ברם כשמעודדו בברכתו הנלבבת, באותו רגע, הוא כבר אינו עני, באשר נטל בכך ממנו את כל מרירות עוניו. העני חש בטוב, מעריכים אותו שוה בשוה, לב הזולת ניתן לו, וזהו החסד הגדול ביותר, שאפשר לתת לעני.

העידודים, החיוכים, הדבור בשפה רכה, ההתענינות, אלה הם דברים גדולים וחשובים יותר מכל מה שמעניקים לזולת, משום שבדברים הללו האדם נותן את לבו, ואין לך נתינה גדולה מאשר הענקת ליבך לזולת.

"סבר פנים יפות" כיצד?
 על גודל סבלנותו והארת פניו של הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל לכל אדם באשר הוא במעשה שלפניו: ידוע היה ששלושה ימים לפני שמוסר רבי משה שמואל את שיעורו בישיבה וכולו מרוכז בעניני השיעור, אסור להפריעו.
פעם אירע שממש דקות ספורות לפני שהחל לומר את השיעור ניגש אליו אדם מוזר ומסכן שהבעת פניו ענתה בו שאינו מן החכמים. ראש הישיבה קיבלו בחמימות ובהארת פנים נפלאה משל כאילו היה לו כל זמן שבעולם. הוא הושיבו לימינו במזרח לשיחה נעימה ונינוחה.
פנה האיש לראש הישיבה כשואל ומבקש עצה: "רבי, רוצה אני להיות זמר... השיב לו רבי משה שמואל: "למה לא? תוכל להיות זמר". אמר הלה: אבל אני רוצה להיות זמר כמו זמר פלוני. ענה לו בסבלנות: "תוכל להיות זמר כמו אותו פלוני". חזר ושאלו: אבל רבי, חסר לי בבטחון העצמי ומבקש אני עצה איך אוכל להתגבר על זה...
בשלב זה, שכל רגע אמור ראש הישיבה להתחיל את מסירת השיעור, ביקשו התלמידים לדחות את אותו אדם מלפניו, אך רבי משה שמואל מונע בעדם, וממשיך לענות לו בסבר פנים יפות ובסבלנות רבה, כי עצתו היא שיכנס לחדר ויסגור את כל החלונות והתריסים ויזמר שם כאילו הוא עומד לפני מאות איש, וכך יחזור וישנה עד שיראה שכבר אינו מתבייש ויש לו את הבטחון להופיע לפני הרבה אנשים... קיבל הלה את העצה והלך מן המקום שמח ושבע רצון. מיד לאחר מכן החל הגרמ"ש במסירת השיעור. מי דעת

<p>פוקדש לע"ג כו"ח ר' יצחק בן ר' אהרן זאב הכהן ז"ל נלב"ע ביום יז טבת ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>פוקדש לע"ג כו"ח הגה"צ רבי יצחק גרשון הלוי בן ר' אלתר חיים יעקב קאפל זצ"ל מופלג בתורה ובראיה ומופלא בכל מדה נכונה, האיר פניו לכל אדם. נלב"ע ביום ש"ק ד' טבת תשע"א ת.נ.צ.ב.ה.</p>
---	---

חסד של אמת

מצוה לגמול חסד עם המתים ולטפל בצרכי קבורתם!

נלמד מהפסוק: "ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים" (פרק מזכ"ט)

ופירש רש"י: חסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת, שאינו מצפה לתשלום גמול. עכ"ל. וחז"ל דרשו: וכי יש חסד של שקר שהוא אומר חסד ואמת? אלא כך אמר לו יעקב ליוסף: אם תעשה עמי חסד אחר מיתתי הוא חסד של אמת. (תנחומא).

דן הגר"י זילברשטיין שליט"א (בחשוקי חמד) האם מותר לקבור את המת במבנה של קומות? והביא משו"ת בית יצחק (ו"ד ח"ב סימן קס) שבתחילה כתב שאפשר לקבור אף כשבנו בנין רב קומות, אך בתשובה שלאחר מכן חזר בו.

והביא ראה מדברי הר"ן שאין לקבור באופן זה, שהר"ן בחידושי (לסנהדרין מו:) כתב בזה"ל: "רמז לקבורה מן התורה, כלומר שצריך קבורת קרקע... ואין אדם יוצא ידי חובת קבורה אלא בקבורת קרקע, ולא שתהא הקבורה ממש בקרקע, שלא יצא יד"ח אם יקבור ארונו בקרקע, אלא הכוונה בקבורת קרקע, מפני שהוא תכלית הענין שאין לך גניזה גדולה הימנה. וכן היה מנהג התלמוד בקבורת הכוכין שהיו נותנין שם המת כשהוא מונח בארון, אבל מפני שאמר הכתוב "כי עפר אתה ואל עפר תשוב" ואמרו באגדה שהעפר הוא רפואתו, טוב לקיים בו קבורת קרקע ממש שלא בהפסק..."

והביא הגר"י שכך כתב הלכה למעשה הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א (בקובץ תשובות ח"ב סימן מד) וטעמו עפ"י מה שאמרו חז"ל (בסנהדרין מו:) קבורה משום כפרה, כדי שתהיה לו כפרה בהטמנה זו שמורידים ומשפילים אותו בתחתיות, משמע מזה, שלפי הטעם שקבורה משום כפרה יש צורך לקבוע בתחתיות ארץ.

זאת ועוד, ההצעה לבנות בתי קברות בבנין של מספר קומות הוא שינוי ממנהג העבודה שנהגו עד כה. ובשו"ת דודאי השדה (סימן ל) כתב שמנהג שנהגו במתים חמור הוא יותר משאר מנהגים. ואף שבחז"ל נהגו לקבור זה על גבי זה, שם לא אפשר אחרת, משום שמטעם המלכות נתנו ליהודים שטח מצומצם לקבורה. אבל במקום שיש אפשרות, אין לשנות מנהג הקבורה מדור דור. ובמקומותינו יש מספיק מקום לקבורה, גם אם יצטרכו לקבור מחוץ לעיר.

הקבורה שהצילה...

באחת העיירות ברוסיה התגורר יהודי "מוסר" [=מלשין] שהטיל את חיתתו על היהודים והסב צרות צרורות לקהילה היהודית. כאשר הגיע זמנו להפטר מן העולם, ביקש המלשין מאנשי החברה קדישא שיקברוהו בקבורת חמור [=קבורה במעומד, וזה גנאי ובזיון גדול למת, ונקרא "קבורת חמור" לפי שכך משליכים לבור חמור שמת ונופל מעומד, אבל אדם אין דרך לקבורו כך אלא בדרך כבוד כאדם ששוכב על מיטתו. והריטב"א כתב שלקבור כך יהודי הוא ניוול גדול, וכך נפסק בשו"ע יו"ד סי' שס"ב ס"ב ובש"ך סק"ב] ונימק המלשין בקשתו זו משום שרוצה בזה לכפר על חטאיו...

כשמת הלה, שאלו החברה קדישא את הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל, שהיה בתקופה ההיא מרא דאתרא בעיירה זו, האם להענות לבקשתו ולקיים צוואתו? אך רבי משה התנגד לכך בתוקף ואמר שמכיון שנפסק בשו"ע שאסור לקבור יהודי בקבורת חמור כיון שהיא קבורה בזויה, אין משנים מהמנהג!

ויהי למחרת יום הקבורה, בשעות הבוקר המוקדמות, מתדפקים אנשי המשטרה החשאית על דלתם של אנשי החברה קדישא ומבקשים מהם בתוקף לפתוח מיד את קיברו של המלשין היהודי. פתחו אנשי הח"ק את הקבר. בדקו השוטרים את מצב הקבורה, הביטו זה בזה, והלכו לדרכם...

רק אז הבינו אנשי החברה קדישא וכל חברי הקהילה היהודית את גודל הנס שאירע להם, בכך שצייתו לדבריו של רב העיירה רבי משה פיינשטיין שלא לקבור את המלשין בקבורת חמור. שכן אם היו מוצאים השוטרים שהמלשין קבור כפי שביקש, היתה כל הקהילה בסכנת מות.

פורסם אז אצל חברי הקהילה היהודית כי המלשין עצמו רצה להמיט על היהודים צרה נוספת במיתתו וסיפר למשטרה שהיהודים ירצו מן הסתם לנקום בו ולכן יקברוהו בקבורת חמור. ורק בזכות דעת התורה הנחרצת של רבי משה שאסור לזוז כמלא הנימה ממה שנפסק מפורש בשולחן ערוך, ניצלו חברי הקהילה היהודית.

חשוקי חמד

צדקה מן המשובח

מעלה נשגבה לתת צדקה לעניים מן המשובח!

נלמד, בדרך דרש ורמז, מהפסוק: "מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך" (פרק מט"ב)

כלומר: "מאשר" - כל אדם מישראל ילמד לקח מאשר - "שמנה לחמו" - המאכלים השמנים והדשנים ביותר, נדמו לו כך, בפרוסת לחמו הפשוטה. הוא לא דרש אוכל משובח ו"יוקרתי" יותר מאשר "לחם לאכול". ברם "והוא יתן" - כאשר בא ליתן צדקה לעניים. אזי "מעדני מלך" - נתן את המאכלים הטובים והמשובחים ביותר. כך ראוי לנהוג כל אדם מישראל. לעצמו יחיה חיים פשוטים וצנועים, ואילו צדקה יתן מן הטוב והמשובח ביותר (עפ"י מש"ת).

כתב הרמב"ם (הלכות איסור מזבח פ"דיא): הרוצה לזכות עצמו, יוכף יצרו הרע וירחיב ידו, ויביא קרבנו מן היפה והמשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו... והוא הדין בכל דבר שהוא לשם הא"ל הטוב שיהיה מן הנאה והטוב...

נמצאנו למדים שבכל מה שהוא לצורך מצוה צריך ליתן מן הטוב והמובחר. מן היפה והמשובח שבנכסיו. וכל מה שהוא לצורך עצמו יכול להסתפק בפחות.

וכן מבואר בדברי חז"ל (תנחומא-רא): אמר הקב"ה, אני אמרתי לך שתהא מוציא ממעשרותיך מן המובחר... אמר הקב"ה, אף אני יש לי ליתן לך מן המובחר שנאמר "פתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך..." (דברים כח"ב)

חסד - מן המשובח ביותר...

יום אחד הלך הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל לדרכו במערב ניר-יורק. הבחין בו נהג יהודי, בעל מכונית פרטית, שידע את זהותו וידע על מקום שמתארח בו... הוא עצר לידו ושאל: "לאן פונה הרב?" השיב לו רבי אלחנן: "אני חוזר לאכסניה".

הזמינו להכנס אל המכונית, שלא יצטרך לכתת רגליו, אבל רבי אלחנן השיב לו בתודה: "אין צורך טרחה יתירה היא". אמר לו הנהג, כי בין כה פניו מועדות עתה בדיוק אל הסביבה הזאת. נענה רבי אלחנן להזמנתו והתיישב במכונית.

כשהגיעו קרוב לאכסניה, ראה הנהג שהכביש חד-סטרי, ואם יתקרב עד פתח הבית ממש יצטרך להרבות בנסיעה עד שיגיע למחוז חפצו, עצר, איפא, בעוד קברת-דרך קטנה בינם לבית, והציע לרבי אלחנן לעשות רגלי את הקטע הקצר. אמר לו רבי אלחנן: אם בין כה עלי ללכת רגלי, מה הועילו חכמים בתקנתם? מוטב תרבו מעט הדרך ותביאוני עד לפתח הבית". תמה הנהג: "מעיקרא מאי קסבר, שלא רצה להטריחו ועכשיו מאי קסבר?"

הסביר לו רבי אלחנן: "בשבילי לא רציתי להטריחכם, אבל עכשיו אתם טורחים בשביל עצמכם, כיון שיש את נפשכם להתחסד עם יהודי, מוטב תקיימו את המצוה בשלימות ובכל ההידורים!"

אור אלחנן

זכות גדולה לסייע ולתמוך בתלמידי חכמים שמקדישים עצמם ללימוד התורה בלבד!

נלמד מהפסוק: "זבולן לחוף ימים ישכון והוא לחוף אניה..." "יששכר חמור גרם" (פרק מט"ג, יד).

ופירש רש"י: שהיה זבולן עוסק בפרקמטיא וממציא מזון לשבת יששכר (תנחומא) והם עוסקים בתורה. הוא שאמר משה (דברים לג) שמח זבולן בצאתך ויששכר באהלך, זבולן יוצא בפרקמטיא ויששכר עוסק בתורה באהלים.

כסף להחזקת לומדי תורה עדיף מתרומת ספר תורה

בשו"ת מחנה חיים (י"ד ח"ג סימן כז) נשאל על אשה שנדרה בעת שהיתה חולה, סכום כסף למצוה ולא פירשה בנדרה לאיזו מצוה תתן. ועזר לה ה' וקמה מחוליה ורוצה בקיום נדרה. וגמרה בדעתה ליתן שכר לסופר שיכתוב ספר תורה ובזה חושבת לקיים את נדרה. האם יוצאת בזה חובת קיום נדרה?

והשיב המחנה חיים שסכום זה שנדרה צריכה לתת לנערים שילמדו תורה או לפרנס חולים עניים שזו הגדולה במצוות. ונראה כי השכל גוזר כך שהרי תלמוד תורה כנגד כולם, וזה מי שמפרנס תלמידי חכמים להחזיקם בתורה, ולכן ברור שאם החולה נודר בעת חוליו לעשות מצוה בממונו ואין מפרט לאיזו מצוה, דעתו על מצוה שהיא גדולה בעיני חז"ל. והיא להחזיק נערים ללמוד תורה, כאמור, אשר שקולה כנגד כל המצוות ואף גדולה מבנין בית המקדש.

והחיי אדם (ח"א כלל לא) כותב: נראה לי להספקת לומדי תורה קודם לכתובת ספר תורה, ודלא כההמון שחושבים שכתובת ספר תורה היא מצוה שאין למעלה ממנה, ובזה לבד קונים עולם הבא, ואינם נותנים להספקת לומדי תורה כלל, והם בחושך ילכו, ומכל שכן שמפזרים בשעת נתינת ספר התורה לבית הכנסת בסעודות ורבות נרות והוצאות מרובות, ואילו ישמעו לדברי חכמים, בוודאי יותר טוב לפזר לעניים לומדים.

ולכאורה יש אסמכתא לדברי החיי אדם ממה שאמרו חז"ל בגמרא (מכות כב:) כמה טפשי שאר אנשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה [= כמה שוטים הללו רוב בני אדם שעומדים בפני ספר תורה ולא עומדים בפני אדם גדול בתורה] שהרי בספר תורה כתוב בדין מלקות "ארבעים יכנו" ובאו רבנן בכח תורתם והפחיתו לשלושים ותשע.

תרומות להחזקת לומדי תורה - רק ממקורות טהורים

החפץ חיים ראה בהחזקת הישיבות ולומדי התורה זכות גדולה ביותר שלא כל אחד ראוי לזכות בזה, על כן הוא הקפיד כי הכסף הנתרם להחזקת תורה צריך שיבוא רק ממקורות טהורים, והיינו שהזכות להשתתף עם היששכר בתורתו תנתן רק לאנשים הראויים לכך, שיהיו אנשים שומרי תורה ומצוות, וסירב לקחת תרומות מאנשים שלא שמרו תורה ומצוות, כי סבר שאין ראוי שהתורה תוחזק ע"י האנשים שרחוקים ומנותקים ממנה. (ראה מסגרת)

וסיפר הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל כי כאשר נודע לחפץ חיים שהכספים הבאים מאמריקה לישיבות באירופה הם ממעות של חילול שבת, אמר הח"ח לרבי אלחנן: "הישיבות יחרבו, מפני שאין להם מקור טוב לא יתכן שמעות של חילול שבת תיבנה על ידם תורה... לכן לא הסכים החפץ חיים לקבל כספים ממחללי שבת עבור ישיבתו.

טעם מעניין ומקורי הביא הגאון רבי משולם דוד סולובייצ'יק שליט"א בשם הגר"א זצ"ל על מה שהיו התנאים והאמוראים לומדים תחת האילן, כמוזכר בגמרא. מדוע לא למדו בתוך הבית? אלא מכיוון שנבנתה בידי אדם, יתכן פגם כל שהוא שמשפיע על הלימוד. לא כן כאשר הלימוד "תחת האילן" שכולו ישירות מהקב"ה, אפשר יותר להשיג "לאמיתתה של תורה"...

ואם כך, נעשה קל וחומר בעצמינו: כל שכן כאשר הכסף המיועד להחזקת הלומדים הינו ממקורות שאינם כשרים, בוודאי שיש בכוחו להשפיע לשלילה על לימוד התורה.

"אבקש להכיר את שותפי..."

בהיות החפץ חיים במוסקבה הביאו לפניו מליונר מפורסם ושמו מר אברהם רוזנצוויג. הלה הניח על השולחן 500 רובל. החפץ חיים עשה עצמו כלא רואה והחל לדבר עמו על שמירת השבת. רוזנצוויג חשב כי הסכום שנתן איננו מספק והוציא מכיסו עוד 500 רובל. אך הח"ח המשיך לדבר על גודל ערכו של השבת.

מר רוזנצוויג שאל את החפץ חיים: וכי אלף רובל אינם מספיקים ואינם תרומה הגונה למען הישיבה?

ענה לו הח"ח: "אלף רובל וודאי שהינם תרומה הגונה מאד, ברם בייצגי את הישיבה הריני כיששכר ואתם התורם הנך שותפי כזבולון, והריני מבקש לפני עשיית השותפות להכיר את שותפי..."

כאן פרץ החפץ חיים בבכי. רוזנצוויג נבהל ובחרדה שאל את הח"ח לפרש בכייתו. הח"ח נטל את ידו, ותוך כדי בדיקה אמר: "הכיצד לא אבכה שעה שאני יודע כי יד זו, יד של זהב, תשרף בגיהנם בעוון חילול שבת".

סירב הח"ח לקבל את הכסף עד שאברהם רוזנצוויג הבטיח לו שמהיום והלאה ישמור שבת, ואכן מאותה השיחה ואילך כל עסקיו היו סגורים בשבת.

עפ"י ח"ח חייו ופעליו ח"א

החזקת תורה בעילום שם...

בתקופה שבה עבד הצדיק רבי סלמאן מוצפי זצ"ל כדי להנות מ"גייע כפיו" פנה אל אחד מראשי הישיבות וביקשו שימצא עבורו תלמיד חכם נזקק המושלם בתורה, ביראת שמים ובמדות, כדי לתת לו, ע"י ראש הישיבה, סך הגון מידי חודש. ובתנאי שלא יודע לאותו אברך מי המחזיק בו.

בחר ראש הישיבה עבורו את המובחר שבאברכים, ובכל ראש חודש היה מוסר רבי סלמאן לידי ראש הישיבה, משכורת מלאה והוא היה מעבירה לידי האברך.

עברו שנים, ואותו אברך עבר ללמוד במקום אחר, ועזב את בית המדרש. המשיך רבי סלמאן לתת מידי חודש את הסכום שנקבע. שאלו ראש הישיבה: "מה אעשה בכסף הרי האברך עזב?!". אך רבי סלמאן בשלו "אני ממשיך לתת". כאשר התאסף סכום נכבד ביותר, הוחלט על דעת שניהם לתיתו בעילום שם לחתן יתום תלמיד חכם צנוע, למען ירכוש לו דירה צנועה וכלים לתשמישי ביתו.

עולמו של צדיק

"התורה צריכה לעמוד בנס..."

הגרא"א דסלר זצ"ל סיפר, כי באחת האסיפות של ראשי הישיבות שהתקיימה בוילנא, התבטא מאן דהו כי נראה לו שהישיבות לא תתקיימה לאורך ימים. משום שאין בסיס טבעי לפרנסתן ותמיד המה כמו מרחפות באויר...

הגאון רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי זצ"ל שהיה נוכח באותו מעמד, השיב לו מניה וביה: "אל דאגה, התורה צריכה לעמוד בנס דוקא, כדברי חז"ל הקדושים, ומעולם לא היה לה שום בסיס טבעי!"

מרבצי תורה ומוסר

בין איש לרעהו ומי כעמך ישראל סיפורים בני זמננו

מתוך כבשן האש / הרב נפתלי וינברג

מה עוד לא נכתב בשבועיים האחרונים על השריפה הגדולה והטראגית שהשתוללה ביערות הכרמל. אש נוראה ויוקדת, אוכלת יושביה, למול נרות החנוכה הזעירות המפיצות סביבם נוגה אור קודש.

רבים נזכרו בפסוקי התוכחה: "גפרית ומלח שריפה כל ארצה... ואמרו כל הגויים (גם אלו ששלחו מטוסייהם לעזרה) על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת מה חרי האף הגדול הזה ואמרו על אשר עזבו... (דברים כט, כב-כג).

אין ספק שיש כאן חרון אף ה'. מדת הדין מתוחה. עצירת גשמים קשורה באופן מוחשי לאסון הזה. חודשים של יובש סייעו מאד בהבערת הבעירה. אנו מאמינים שקרבנות האש, בנוסף לתפילות, כיפרו במשהו, ואנו מייחלים שישוּב חרון אף ה' מנחלתו, ומעודדים מכך שמיד לאחר האסון נפתחו ארובות השמים לגשמי ברכה ונדבה.

אין ספק שיש כאן חרון אף ה'. מדת הדין מתוחה. עצירת גשמים קשורה באופן מוחשי לאסון הזה. חודשים של יובש סייעו מאד בהבערת הבעירה. אנו מאמינים שקרבנות האש, בנוסף לתפילות, כיפרו במשהו, ואנו מייחלים שישוּב חרון אף ה' מנחלתו, ומעודדים מכך שמיד לאחר האסון נפתחו ארובות השמים לגשמי ברכה ונדבה.

אך עתה חובה עלינו לשאול את עצמינו שאלות נוקבות: מדוע זה לא קרה מעט קודם? היאך הגענו ליובש כזה? כיצד מתרחש אסון כזה במקום שבימים כתיקונם היה אמור להיות רווי מים - מים של ברכת שמים, לברכה ולא לקללה, לחיים ולא למות!?

כל ברדעת צריך ויכול להפיק לקחים ולהסיק מסקנות ממה שאירע. מצער מאד שיש איאלו בתקשורת שוטמים מהעיקר ומתמקדים בטפל, ומסקנתם קצרת-ראות. הם כבר "מצאו" את מקור הבעיה ואת האשמים ויודעים להצביע עליהם במדויק: מערך הכיבוי מוזנח ואינו תקין... איש פלוני אשם ואיש אלמוני אחראי...

ובכן, לא זו היא דרכה של תורה! רבותינו לימדונו לא לחפש אשמים בחוץ. לא להכות "על חטא" על לבו של האחר... אלא כל אחד צריך לפשפש אצל עצמו לעשות חשבון נפשו ולחשוב "אולי בשלי הסער הגדול הזה" כפי שהתבטא בשעתו יונה הנביא.

הלך שאנו צריכים להפיק הוא לא כיצד לכבות שריפות יותר מהר, אלא להיות "חכם הרואה את הנולד" ולדעת כיצד לגרום שמלכתחילה לא תוצת האש וממילא לא יהיה צורך לכבות. אש לא שורפת סתם כך, אלא אם כן נגזר משמים שתשרוף. וכל שעלינו לשאול: מדוע נגזר כך?

בידוע, שכל אירוע שמתרחש בעולם, בא לעורר את ישראל, וק"ו כשהוא מתרחש בארצנו. אנו נתבעים לשמוע בזה את קול ה' הקורא לנו ובא לעורר אותנו. הקב"ה הוא "ארץ אפים" ויש לו, כביכול, את כל הסבלנות שבעולם. בתחילה הוא משמיע קולו בנחת ובנועם בבחינת "קול ה' בהדר".

אך אם עדיין לא מתעוררים זה יכול לבוא בצורת "קולות מים רבים אדירים משברי ים" (צונאמי). ואם עדיין זה לא מספיק ישנו "קול ה' שובר ארזים" (סופת הוריקן) "וישבר ה' את ארזי הלבנון" (מלחמת לבנון) ואם גם זה לא עוזר ישנו "קול ה' חוצב להבות אש... ויחשוף יערות" (הכרמל).

על מה האירוע האחרון בא לעורר אותנו? אם נפתח גמרא (מסכת תענית ז). נראה שרוב הסיבות לעצירת גשמים (וממילא לתוצאות הקשות) הם בגלל ליקויים בענינים שבין אדם לחברו.

אם נתבונן, ניווכח, ששורש כל הרע הוא כשאדם לא מתחשב ולא חושב על הזולת. לא מרגיש אותו ואף לא רואה אותו... בשבילו הוא אינו קיים כלל... "אני ואפסי עוד"!

השבוע אירע לי מקרה מוזר הממחיש עד כמה המצב גרוע וחמור: פגש אותי יהודי שלפי מראהו, הוא צדיק ומדקדק במצוות. והנה הוא שואל אותי שאלת רב: יצאתי בשבת מהבנין שלי ולמולי אדם חילוני שאומר לי "שבת שלום". לא ידעתי מה לענות לו. מה עונים לבן אדם כזה? "השבת לי בקצרה": "היית צריך לומר לו שבת שלום ומבורך עם חייך ובחביבות"

תהיתי לעצמי: מדוע הגיע עם שאלה כזו דווקא אלי? הבנתי שסיבבו כך מן השמים שעל בעיה כזו צריך לעורר: היאך יתכן שיהיה כזה ניכור בין יהודים שאפילו להשיב על ברכה אינו מסוגל ויש לו בזה שאלה... בוודאי הוא צדיק ואין לו כל כוונה להזיק ולצער את הזולת, איך יתכן שאינו מסוגל להעניק לזולת את המינימום הנדרש מכל יהודי?!

דוגמא נוספת: הצעתי למנהל ת"ת חסידי שילדים מהת"ת שלו יתכתבו עם ילדים מת"ת ספרדי (וכמובן בפיקוח ההורים והמחנכים) דבר שיגרום לקירוב לבבות ואחדות בין כל העדות והחוגים שומרי תורה ומצוות. מה היתה תשובתו? "לא בא בחשבון! ההורים לא יסכימו ואין ברירה".

ואני שואל: מה תפקידם של המחנכים אם לא לעמוד בעוז ובעקביות על ערכי החינוך שהם עצמם מאמינים בהם ואיך אפשר לפסול במחיד התקשרות עם ילדי ישראל טהורים שכל חסרונם מסתכם בכך שהם מעדה אחרת?

ואמנם ב"ה יש מחנכים שהתריעו בפני על זה ומוכנים לשינוי ועובדים בכיוון הזה, ונעזרים לשם-כך בחוברות תיקון המדות של המכון "סודות דרך ארץ" וכו' ובעלוני "איש לרעהו".

אנו פונים בזאת לקוראים הנכבדים אם יש אימי שיכול לסייע בעצה טובה או בממון כדי להחדיר את עבודת תיקון המדות במתכונת הלימודים של מוסדות החינוך, והיה זה שכרו שבזכותו יתחולל בעזרת ה' שינוי לטובה, וזה ישפיע לברכה על העולם כולו.

כוס תנחומים לידידנו הנעלה

רבי יצחק מתתיהו ליפשיץ יבלט"א

על פטירת בנו ר' שילה ז"ל

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבילי ציון וירושלים